

Redovisning av uppdrag om utvecklad verksamhet inom humaniora, ändrad institutionsstruktur och stabila ekonomiska förutsättningar

Utredare: Jörgen Tholin och Johan Wänström (sekreterare)

Förord

Jag överlämnar härmed utredningen om utvecklad verksamhet inom humaniora inom Linköpings universitet, ändrad institutionsstruktur och stabila ekonomiska förutsättningar.

I det övergripande arbetet med att reformera humanioraverksamheten vid LiU tillsattes således en *extern* utredare. Att få utvärdera verksamheten vid ett annat lärosäte är en förmån men samtidigt en utmaning - att på kort tid sätta sig in i en annan verksamhet, förstå varifrån organisationen kommer och föreslå vart den bör gå kan vara svårt.

Utredningens fokus har inte legat på detaljer vare sig kring vad som har varit eller vad som ska komma - fokus har snarare legat på hur man på en övergripande nivå kan skapa bättre förutsättningar för en livskraftig och stark humanioraverksamhet på LiU. Jag har inte sett som min uppgift att beskriva hur olika underskott har uppstått eller om olika aktörer har agerat rätt eller fel i olika situationer. Jag har istället försökt blicka framåt och bedöma förutsättningarna för en långsiktigt hållbar humanioraverksamhet på LiU. Som externa utredare kan man förhoppningsvis tillföra nya perspektiv och idéer samt göra övergripande bedömningar för olika verksamheters möjligheter att självfinansiera sin verksamhet genom den utbildning och den forskning som den förväntas bedriva. Det här sker således i kontexten av ett minskat intresse för humaniorautbildningar i hela Sverige.

När jag nu lämnar resultatet av min utvärdering gör jag det med förhoppningen att jag inte missat viktiga delar, men också med vetskap om att det finns en professionell organisation vid Linköpings universitet som kan hantera resultatet. Jag ger förslag till förändringar och förslag på beslut som bör fattas men inte av processen som leder fram till dessa förändringar och beslut utan förutsätter att förankring hos till exempel personalorganisationer, skyddsombud och studentkår sker på sedvanligt sätt.

Ulricehamn 15 oktober 2018

Jörgen Tholin

Innehåll

Förord.....	2
1 Inledning.....	5
Utredningens organisation och arbete	6
2 Problembild	9
Prislappar på utbildningar, OH-påslag och allmän ekonomisk omfördelning....	9
Omfördelning av ekonomiska resurser.....	11
Söktrycken till utbildningarna är vitala.....	11
Specifika utmaningar och möjligheter på LiU.....	12
Minskad efterfrågan på estetiska och humaniorautbildningar.....	12
Ekonomiska problem på institutionsnivå.....	16
Positiva aspekter att bygga vidare på.....	16
Fyra övergripande utmaningar.....	17
3 Övergripande avvägningar och principer	19
Strategisk profilering	19
Riktade ekonomiska stöd	20
En ny institutionsindelning	21
Behålla nuvarande institutionsindelning.....	21
Slå samman IKK och ISAK.....	22
Två geografiskt baserade institutioner	22
En sammanslagning av ISV, IKK och ISAK	22
En institutionsindelning med tydliga ämnesmässiga ansvarsområden.....	23
En tydligare ansvarsfördelning för lärarutbildningarna	23
Verksamheter som inte bör lyftas in i de framtida institutionerna	24
Principer för utvecklingen av verksamheten	25
4 Förslag på initiala beslut.....	27
Bildandet av en ny institution	27

Kommentar	28
Kommentar	30
Kommentar	30
Överföring av verksamheter till IBL	30
Kommentar	30
Verksamhet som avvecklas i en ny tillfällig institution	31
Kommentar	31
Kommentar	32
Övrigt	34
Musik vi LiU	34
ASC: Åldrande och social förändring.....	34
Bilaga 1 Övergripande förändringar i institutionsstrukturen	35

1 Inledning

I mars 2018 fattade rektor beslut om att tillsätta en utredning för *utvecklad verksamhet inom humaniora, ändrad institutionsstruktur och stabila ekonomiska förutsättningar* (Dnr LiU 2018-00478). Utredningen motiveras bland annat på följande sätt:

Under de senaste åren har dock ett flertal miljöer med humanistisk inriktning kämpat med ekonomiska utmaningar. Tillgången av externa forskningsmedel har varit låg i relation till andra vetenskapliga områden. Detsamma gäller de sk prislapparna för undervisning. Vid LiU har inte minst dessa utmaningar märkts i de senaste årens bokslut från IKK och ISAK. Trots att de båda institutionerna gjort stora insatser för att hejda utvecklingen samt tillförts extra resurser från filosofisk fakultet, utbildningsvetenskap och rektor har negativa balanser fortsatt växa. Orsakerna bakom utvecklingen är komplexa och mångfacetterade. Svårigheten att attrahera externa forskningsmedel, dyra speciallokaler, hög grad av fristående kurser (som minskat kraftigt i attraktivitet) och stark dominans av hum/sam-klassade ämnen är några av orsakerna bakom utvecklingen.

De insatser som hittills gjorts har haft positiva effekter och har till viss del hejdat den negativa utvecklingen. Universitetsledningen gör dock bedömningen att ytterligare och mer genomgripande insatser behövs för att långsiktigt vända utvecklingen. Målet för sådana insatser är att stärka och profilera det humanistiska området inom LiU men även säkerställa en ändamålsenlig organisation och ekonomisk hållbarhet inom berörda verksamheter.

I beslutet beskrivs även utredningen fyra övergripande uppgifter, vilket kan sammanfattas enligt följande:

1. Kartlägga pågående utbildnings- och forskningsverksamhet.
2. Presentera förslag till strategisk profilering av humaniora inom LiU.
3. Kartlägga och presentera förslag till hantering av riktade ekonomiska stöd
4. Föreslå lämplig institutionsindelning.

Utredningens fokus ligger på humanioraverksamheten på LiU. Gränsen mellan humaniora och till exempel estetisk verksamhet på LiU är emellertid inte alldeles tydlig, vilket bland annat har inneburit att arbetet har berört andra verksamheter som inte tydligt utgör humaniora. Utredningen lämnar några frågor obesvarade. Det handlar om frågor där utredningen inte bedömer sig ha den kompetens som

krävs för att definiera specifika lösningar. Det gäller dels det specifika innehållet i den framtida verksamheten med de specifika satsningar som bör göras, dels gäller det de praktiska frågorna kring till exempel var olika anställda rumsligt ska sitta i en ny organisation. Den sortens detaljfrågor måste bearbetas av de ordinarie planerings- och beslutsorganisationer på olika nivåer som har bättre detaljkännedom om verksamheten.

Den här rapporten är disponerad enligt följande. Först följer en beskrivning av utredningens organisation och arbete följt av den problembild som identifierats i arbetet. Därefter presenteras de övergripande avvägningar och principer som ligger till grund för de konkreta förslag till beslut som utredningen föreslår att ansvariga aktörer ska fatta.

Utredningens organisation och arbete

Utredningens praktiska arbete har genomförts av Jörgen Tholin (utredare) och Johan Wänström (utredningssekreterare). Jörgen disputerade i pedagogik på en avhandling av implementering av ett nytt betygssystem i grundskolan och har därefter bland annat varit rektor på Högskolan på Gotland samt universitetsdirektör på Göteborgs universitet. Jörgen är nu prorektor vid Högskolan i Borås. Johan Wänström disputerade först i Kommunikationsvetenskap vid University of Oklahoma och därefter även i Tema kultur och samhälle vid Linköpings universitet. Sedan 2010 har Johan varit verksam vid Centrum för kommunstrategiska studier (CKS), vilket är en centrumbildning förklarad till ISAK på Linköpings universitet.

Utredningens styrgrupp har bestått av Karin Axelsson (dekan vid Filosofiska fakulteten); Jörgen Nissen (dekan Utbildningsvetenskap); Ann-Kari Sundberg (prefekt IKK) samt Hans Nilsson (prefekt ISAK). Utredningen har därutöver även rapporterat till universitetsledningen.

Det övergripande arbetet kan delas in i olika faser. Arbetet med att hantera de förändrade ekonomiska förutsättningar för humanioraverksamheten på LiU har pågått under flera år. Under våren 2018 gick det arbetet in i en ny fas i och med att den här utredningen påbörjades. Vårens arbete i utredningen var inriktad på att identifiera en övergripande problembild – vilka utmaningar men också möjligheter som existerar i relation till utvecklingen av humaniora på LiU. I det arbetet har ett stort antal personer intervjuats. Det är i första hand medlemmarna i styrgruppen som kommit med förslag på personer som de upplevde var viktiga för utredningen att intervjua:

- Universitetsledningen: rektor, prorektor samt universitetsdirektören.
- Dekanerna för Filosofisk fakultet, Utbildningsvetenskap och Teknisk fakultet.

- Prefekterna och i vissa fall även proprefekterna för IBL, IEI, IKK, ISAK, ISV och Tema. Övriga prefekter på LiU bedömdes inte påverkas av utredningens arbete på ett betydande sätt. I vissa fall har utredningen även träffat avdelnings- och enhetschefer.
- Företrädare för personalorganisationerna (fackliga företrädare)
- Företrädare för studenterna - utbildningsbevakarna vid Studentkåren för utbildningsvetenskap och Filosofisk fakultet (StUFF)
- En rad olika forskare inom humaniorområdet har träffat utredningen och berättat om sin verksamhet samt inte minst gett sin bild av hur humanioraverksamheten på LiU kan utvecklas.
- Utredarna för två andra utredningen som pågick parallellt med den här utredningen, dels en utredning om nya utbildningsprogram med humaniorainriktning på LiU samt en utredning av organisationen och institutionsindelningen på Medicinsk fakultet.
- Intervjuer har genomförts med Dekanerna ansvarig för humanioraverksamheten vid Uppsala universitet, Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet samt Högskolan Dalarna. De fyra första utgör de vid sidan av Lunds universitet¹ och LiU de största lärosätena för högre utbildning i Sverige och har alla betydande humanioraverksamhet. Högskolan i Dalarna har framgångsrikt lyckats utveckla en omfattande verksamhet med språkutbildningar på distans.

Därutöver har utredningen tagit del av olika former av dokumentation. Det handlar främst om ekonomiska bokslut för olika verksamheter flera år tillbaka i tiden samt sök- och antagningsstatistik för olika utbildningar. Vi vill i det sammanhanget betona att vi endast kan förhålla oss till formell dokumentation såsom till exempel ekonomisk bokföring. Under utredningens gång har det ibland hänvisats till exempelvis muntliga löften, dessa är omöjliga för en utredning att förhålla sig till.

Nästa fas i utredningsarbetet påbörjades under sommaren 2018 och bestod huvudsakligen i att ta fram ett förslag på förändringar, vilket redovisas skriftligt i den här rapporten. Den tredje fasen i arbetet med att reformera humanioraverksamheten på LiU påbörjas *om* och i sådana fall *när* ansvariga aktörer inom LiU fattar beslut om eventuella förändringar i verksamheten. En sådan process skulle också kunna innefatta formella risk- och konsekvensanalyser av det här förslaget men också konsekvensen av att inte göra någonting. Därefter ska eventuella formella beslut implementeras. Det är således viktigt att poängtera

---

¹ Kontakt har sökts med Lunds universitet vid flera tillfällen, men de har inte svarat.

att den här externa utredningen utgör en avgränsad del av arbetet med att reformera humanioraverksamheten på LiU.

2 Problembild

De ekonomiska problem som humanioraverksamheten på LiU försöker att hantera är långt ifrån unika för LiU. I vår omvärldsbevakning har vi bland annat varit i kontakt med dekaner ansvariga för humanioraverksamheten vid flera andra stora svenska lärosäten och där framkommer till stora delar samma övergripande bild: intresset för att studera humaniora har minskat under flera års tid med betydande ekonomiska problem som följd. Vi vill därmed på en gång fastslå att *de underliggande problem som den här utredningen försöker att hantera inte är begränsade till LiU – det är problem som härstammar från en långvarig nationell trend med minskat intresse för humaniorautbildningar.*

Vi kommer att återkomma till de konsekvenser som det minskande intresset för humaniora konkret har fått för verksamheten på LiU, men innan vi gör det kommer vi att belysa några andra möjliga förklaringar som lyfts av olika aktörer under arbetet med utredningen – förklaringar som bottnar i de specifika förutsättningarna för att bedriva utbildning och forskning inom humaniora på LiU. Den nya webbsidan är ett exempel på en sådan fråga och där har det bland annat framkommit kritik mot att fristående kurser, vilka är viktiga för många humanioraämnen, är svåra att hitta på den nya webbsidan. Här kan vi emellertid konstatera problemet med vikande intresse för humaniorautbildningar på LiU och i Sverige som helhet började långt innan den nya webben på LiU sjösattes i februari 2017.

Att LiU under lång tid profilerat sig som ett programuniversitet, det vill säga ett universitet med stort fokus på programutbildningar, har av flera aktörer också framhävts som något som missgynnat humanioraverksamheten. Många av de traditionella humaniorautbildningarna har organiserats som fristående kurser men när resten av universitetet till stora delar organiserar sin utbildning i form av programutbildningar blir utbudet av fristående kurser relativt litet, vilket kan göra det mindre attraktivt att läsa och sätta samman en examen bestående av fristående kurser på LiU. Inte heller detta är något nytt. Humaniora har alltid haft en struktur där fristående kurser varit viktigare än program. Det gäller också för övriga universitet. Vi noterar dock att universitetet har påbörjat ett arbete med att stärka såväl distansutbildningar och uppdragsutbildningar, vilket vi tror är något som skapar nya möjligheter för humanioraverksamheten.

Prislappar på utbildningar, OH-påslag och allmän ekonomisk omfördelning

De vanligaste problemen som lyfts i diskussioner med olika aktörer är av ekonomisk art där det ofta beskrivits som om humaniora har en särskild missgynnad ställning. Det handlar bland annat om allt ifrån de prislappar i form av

ersättning för helårsstudenter (hst) och helårsprestationer (hpr); till universitetets, fakulteternas och institutionernas OH-påslag.

Prislapparna på utbildningarna skiljer sig kraftigt åt mellan till exempel utbildningarna på teknisk fakultet och de på filosofisk fakultet. De centrala OH-påslagen är däremot de samma för alla utbildningar på LiU. Fakulteterna och institutionerna har dock olika påslag ovanpå det centrala OH-påslaget för hela LiU. Storleken på institutionernas egna OH-påslag beror främst på institutionernas kostnader för till exempel gemensam ledning, administration och lokaler. I det sammanhanget kan man konstatera att ISAK, som med sina 65 anställda är en av universitetets minsta institutioner, har ett högt OH-påslag.

Flera personer har uttryckt en irritation över storleken på det gemensamma OH-påslaget, vilket således är detsamma för alla utbildningar på LiU. Där kan utredningen konstatera att LiU:s totala påslag ligger på ungefär samma nivå som andra likvärdiga lärosäten – att LiU som helhet samt dess fakulteter och de flesta av institutionerna inte på något sätt sticker ut i det avseendet.² Det betyder emellertid inte att de ekonomiska spelreglerna passar alla utbildningar lika bra. Det är till exempel tydligt att utbildningar med färre studenter har svårare att hantera de prislappar och den OH som existerar än de utbildningar som har fler studenter. De ekonomiska och samhällsvetenskapliga programmen har till exempel ofta liknande prislappar och OH som humaniorautbildningarna (bortsett från skillnaden i institutionens egna OH-påslag) men eftersom man generellt sett har fler studenter på de ekonomiska och samhällsvetenskapliga utbildningarna lyckas man därmed oftast få bättre ekonomi i de utbildningarna. Vi gör således bedömningen att det är antalet helårsstudenter och helårsprestationer i en utbildning som i huvudsak är avgörande för utbildningarnas ekonomi snarare än nivåerna på prislapparna och OH-kostnaderna.

Det pågår samtidigt en utredning om och i sådana fall hur man sänka de gemensamma kostnaderna för att på så sätt eventuellt sänka det centrala gemensamma OH-uttaget. Utredningen upplever därutöver att frågan om OH-kostnaderna, vare sig de är på universitets-, fakultets- eller institutionsnivå, ligger inom utredningens mandat att hantera eller för den delen utgör en avgörande anledning till de ekonomiska problem som finns inom humanioraverksamheterna.

2

<http://www.suhf.se/storage/ma/6c45802d24e34b058687e4293844e5ee/4f0943f4bdf048b5a092120a641c14b8/pdf/CD9C68561B4ED914132448B8552EA0F5AFF89969/SUHF-statistik%202017.pdf>

Omfördelning av ekonomiska resurser

Under utredningen har det även lyfts förslag på olika former av omfördelning av ekonomiska resurser för att kompensera de utbildningar, främst inom humaniora, som har en ekonomiskt utsatt situation. I grunden skulle den sortens omfördelning bygga på att man tar pengar från de verksamheter som har en god ekonomi och ger till de som har en svag ekonomi. Ett exempel skulle kunna vara att ha lägre OH för utbildningar med få studenter som påbörjar och avslutar utbildningarna. Ett annat exempel är att omfördela pengar från de verksamheter som drar in stora externa forskningsanslag och ge till de verksamheter som inte gör det (dock utan att omfördela resurser från forskning till utbildning). Ett tredje exempel är att rektor ändrar prislapparna för utbildningarna – att utbildningarna på Teknisk fakultet avstår lite av sina högre prislappar till förmån för utbildningarna med lägre prislappar inom Filosofisk fakultet.

Den här sortens omfördelningar är teoretiskt möjligt att genomföra. Det är till exempel fullt möjligt för rektor att sätta egna prislappar på olika utbildningar och inte rakt av använda sig av de prislappar som används för att beräkna hur stor ersättning LiU får från staten. I praktiken är emellertid den sortens omfördelningar förknippade med en rad olika stora problem. För det första krävs det oftast en bred acceptans för ett sådant system, inklusive de som skulle vara "nettogivare". För det andra skulle ett sådant system innebära att de tekniska utbildningarna skulle få svårare att konkurrera med de tekniska utbildningarna på andra lärosäten och därmed riskera att tappa studenter, vilket knappast skulle vara till gagn för någon på LiU. Därutöver bildas det lätt negativa incitamentsstrukturer om till exempel utbildningar med många studenter ska avstå delar av sina intäkter till utbildningar med färre studenter. Då minskar incitamenten för alla utbildningar att fylla sina utbildningsplatser eller söka externa anslag. Istället för att omfördela resurser från framgångsrika verksamheter till de verksamheter som har ekonomiska problem tror vi att universitetet som helhet långsiktigt vinner på att framgångsrika verksamheter får möjlighet att växa och utvecklas och att de verksamheter som har ekonomiska problem reformeras eller i yttersta fall avvecklas snarare än subventioneras.

För att skapa långsiktigt stabila och hållbara ekonomiska förutsättningar för humanioraverksamheten krävs det således humaniorautbildningar som tillräckligt många studenter söker, påbörjar och avslutar. *Det är främst genom omfattade och stabila intäkter från humaniorautbildningar som vi kan bygga en stark och hållbar humanioraverksamhet på LiU.*

Söktrycken till utbildningarna är vitala

En förutsättning för en långsiktigt stark utbildningsverksamhet är att det finns en stark forskningsanknytning – att utbildningarna är kopplade till livskraftiga forskningsmiljöer. Utbildning och forskning är således beroende av varandra. Fakultetsanslagen är en del av forskningsfinansieringen, men det är viktigt att

humanioraverksamheten på LiU även är med och konkurrerar om externa forskningsbidrag från olika forskningsfinansiärer. Eftersom den sortens bidrag är tillfälliga, vanligtvis sträcker sig de över några fåtal år, måste det fortfarande finnas en stabil ekonomisk bas att stå på som kan balansera de fluktuationer som uppstår när verksamheten får och inte får externa bidrag. En stabil och attraktiv utbildningsverksamhet tror vi därför måste utgöra en sådan ekonomisk bas.

Under de samtal vi haft i utredningen med olika personer i humaniora har det presenterats många idéer på hur humanioraforskningen på LiU kan utvecklas samtidigt som idériokedomen när det gäller att utveckla och skapa attraktiva utbildningar inom och/eller med humaniora har varit mer sparsam (med ett viktigt undantag som vi återkommer till senare). Vi har i olika sammanhang såväl internt som utanför LiU tagit del av beskrivningar av olika utbildningar som "borde" vara attraktiva för studenter och/eller arbetsgivare – utbildningar som olika aktörer själva upplever behövs i samhället. Här vill vi vara tydliga med att det inte räcker med att anställda på LiU själva anser att en viss sorts kunskaper och färdigheter borde vara viktiga i samhället om inte studenterna *faktiskt* söker sig till och väljer att läsa de utbildningarna.

Den stora långsiktiga utmaningen när det gäller att skapa goda förutsättningar för en stark humanioraverksamhet på LiU ligger därför i att skapa utbildningar som studenter efterfrågar. Vi kan emellertid återigen konstatera att en vikande efterfrågan på humaniorautbildningar inte bara är ett problem på LiU – det är ett problem på i stort sett alla svenska lärosäten och i stora delar av västvärlden. Vi tror därför att det krävs någon form av nytänkande. Att satsa resurser på att fortsätta i de fotspår som varken har fungerat på LiU eller på många andra större svenska lärosäten framstår inte som det mest kreativa och effektiva sättet att utveckla humaniora på LiU.

Specifika utmaningar och möjligheter på LiU

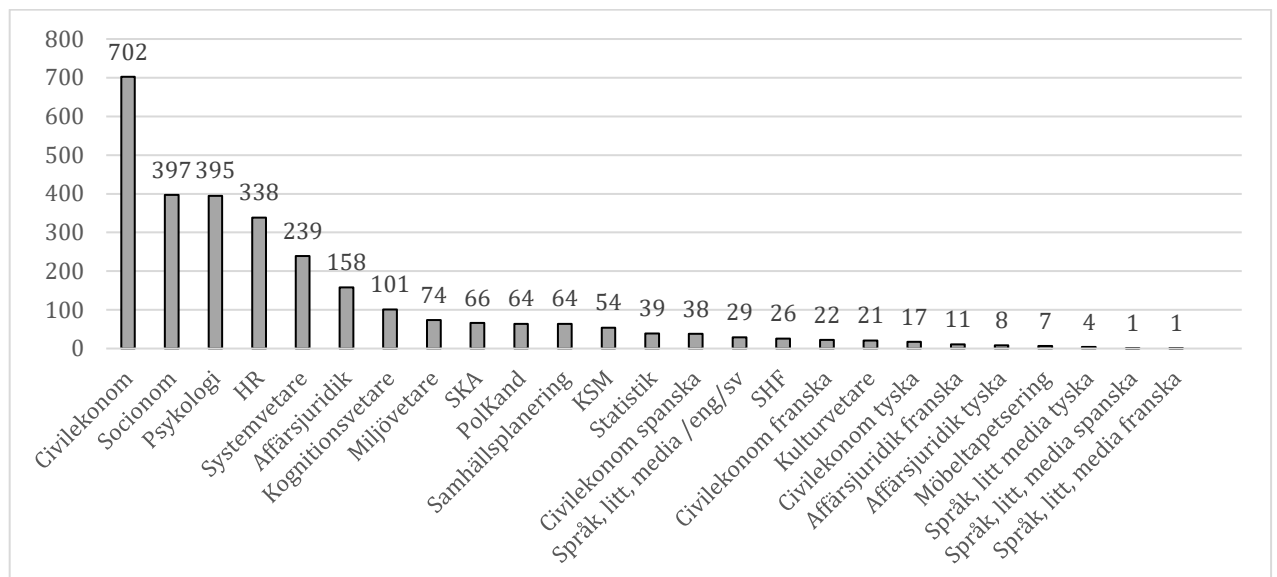
Bakom den övergripande utmaningen med att öka intresset för humaniora finns ett antal mer specifika utmaningar, vilka beskrivs och analyseras härnäst. Därefter följer en redovisning av några av de styrkor som är viktiga att beakta och utnyttja i arbetet med att stärka humaniora på LiU.

Minskad efterfrågan på estetiska och humaniorautbildningar

De nationella och till stora delar även internationella trenden med minskad efterfrågan på humaniorautbildningar märks även på LiU. I figur 1 nedan beskrivs antalet förstahandssökande till de olika utbildningsprogrammen på Filosofisk fakultet hösten 2018. Där blir det tydligt att de estetiska och humanioraprogrammen tillsammans med de ingångar mot något av de moderna språken som finns på de ekonomiska och affärsjuridiska programmen tillhör de minst eftersökta programmen. De två utbildningsprogram med någon form av

humaniorainriktning som återfinns i mitten av listan, Samhälls- och kulturanalys (SKA) samt Kultur samhälle mediegestaltning (KSM), utgör båda en blandning av samhällskunskap och humaniora.

Figur 1. Antal förstahandssökande till utbildningsprogram på Filosofisk fakultet Ht 2018³

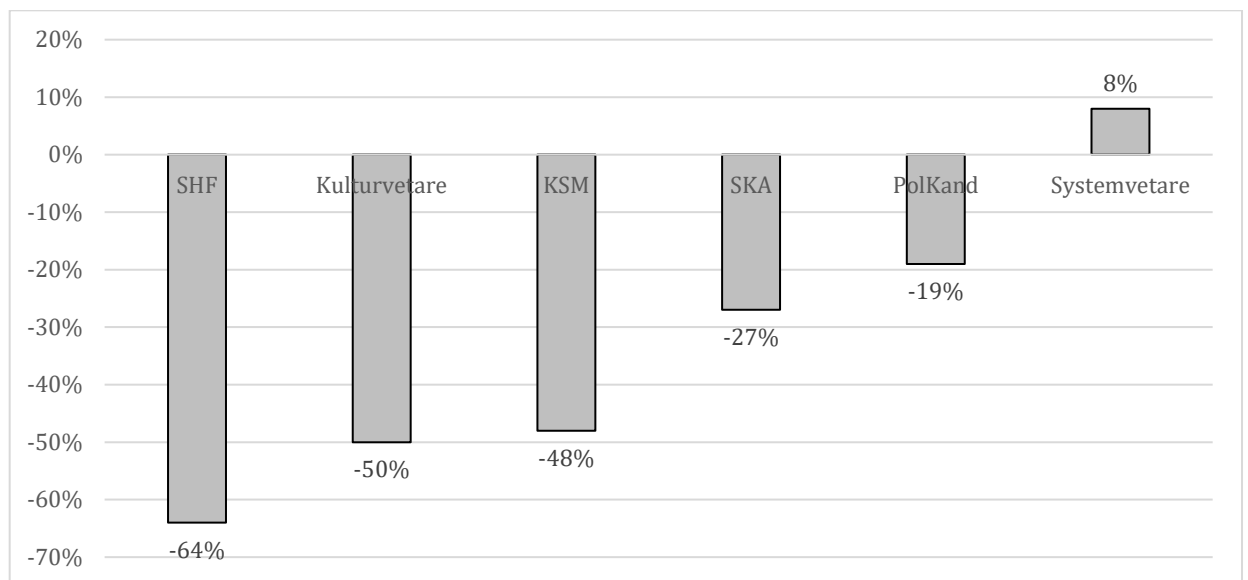
Mest bekymmersam är det låga intresset för moderna språk, vilket bland annat framgår av antalet förstahandssökande för det nya kandidatprogrammet i Språk, litteratur och media med inriktning mot de moderna språken. De utbildningsplatser inom det nya kandidatprogrammet i Språk, litteratur och media som hade en ingång mot de tre moderna språken omvandlades till en allmän inriktning mot svenska/engelska eftersom det var så få sökande till inriktningarna mot moderna språk. Antalet sökande per plats i fristående kurser i moderna språk har sedan 2014 minskat med 57 procent för franska, 62 procent för spanska och 70 procent för tyska. Under de senaste 10 åren har dessutom intresset för de språkliga inriktningarna på såväl Civilekonom- som Affärsjuridiska programmen men också språkinriktningarna på Civilingenjörsprogrammen i Industriell ekonomi och Teknisk fysik minskat kontinuerligt. Intresset för att läsa moderna

³ HR = Human resources, SKA = Samhälls- och kulturanalys, KSM = Kultur, samhälle och media, SHF = Slöjd, hantverk och formgivning

språk men också mycket av annan traditionell humaniora på heltid och dagtid har således minskat kraftigt under de senaste tio åren.

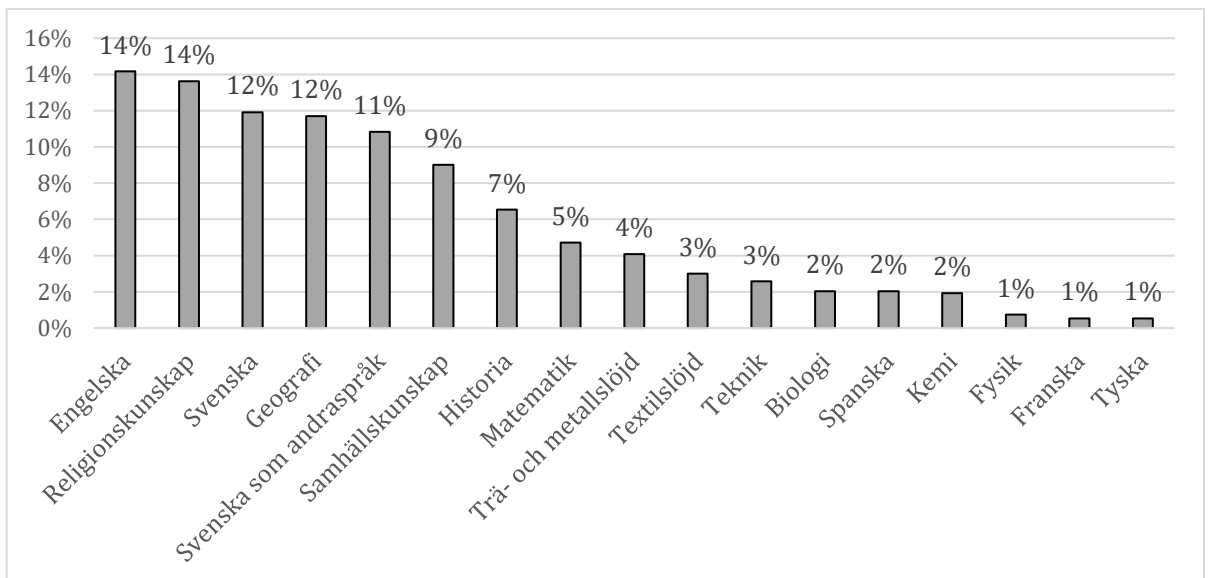
Det är visserligen inte bara humaniorautbildningarna på LiU som har sett en trend med minskande söktryck under de senaste fem åren, vilket bland annat kan tillskrivas mindre årskullar med studenter som kommit ut från gymnasiet. PolKand har till exempel fått 19 procent färre förstahandssökande. Det går emellertid inte att bortse ifrån att minskningen har varit störst inom program med estetisk och humanistiskt innehåll, vilket framgår i figur 2 nedan. Slöjd, hantverk och formgivning (SHF) har tidigare haft ett relativt högt söktryck men är det program som har tappat störst andel förstahandssökande följt av Kulturvetarprogrammet.

Figur 2. Utveckling av förstahandssökande per plats för olika utbildningsprogram 2014 till 2018

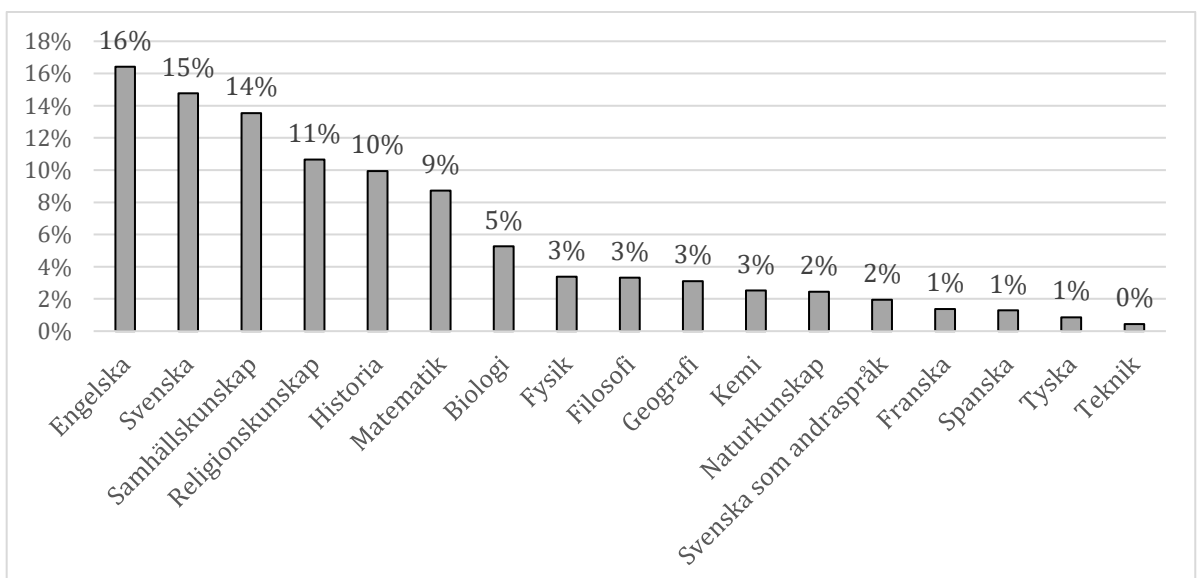
Det låga intresset för de moderna språken och slöjdämnena är också påtagligt inom ämneslärarutbildningen. I figur 3 nedan framgår det att det är engelska, svenska och so-ämnena som är störst bland de studenter som läser på ämneslärarutbildningen 7-9. Få studenter läser de tre moderna språken medan en något större men fortfarande relativt liten andel läser trä- och metallslöjd samt textilslöjd.

Figur 3. Storleksförhållanden mellan ämnen i ämneslärarutbildningen 7-9

Slöjdämnen finns inte på ämneslärarutbildningarna för gymnasiet, men för de moderna språken ser statistiken ut på samma sätt som för 7-9. I figur 4 framgår det att det bara är teknikinriktningen som är mindre än de tre moderna språken medan engelska, svenska och so-ämnen återigen är de dominerande ämnena.

Figur 4. Storleksförhållanden mellan ämnen i ämneslärarutbildningen gymnasiet

Ekonomiska problem på institutionsnivå

Den minskande efterfrågan på humaniorautbildningar (inklusive de med mer estetisk inriktning) har bidragit till de ekonomiska problem som framförallt varit påtagliga på två institutioner. Det är inte bara minskade söktryck utan också tidigare brister i styrning och kontroll av ekonomin som ligger bakom dagens problem. Under senare år har emellertid ett omfattande saneringsarbete pågått på båda institutionerna där man arbetat hårt med att få ordning på ekonomin. Det positiva med det arbetet är att man genom omfattande besparingar och rationaliseringar till största delen lyckats få verksamheten att gå ihop. Samtidigt kvarstår dock de stora ackumulerade underskotten. Från utredningens sida bedömer vi att det inte är möjligt att genomföra några mer generella besparingar – de är så slimmade att ytterligare så kallat osthyvlande (att skära lite till i allt) generellt sett skulle göra mer skada än nytta.

De stora upparbetade negativa myndighetskapitalen utgör fortfarande ett betydande problem då det är svårt att se hur pengarna ska kunna betalas tillbaka inom en överskådlig framtid. Det skulle förutsätta att man kraftigt minskar sina utgifter, vilket riskerar att få ytterligare negativa konsekvenser på kvaliteten i utbildningen och forskningen, vilket i sin tur riskerar att få negativa konsekvenser för institutionernas inkomster och därmed verksamhet. Som konstaterats ovan framstår det som ett orimligt scenario – det går alltid att skära mer i en verksamhet men risken är då att det även skulle göra att verksamheten försämras så mycket att även inkomsterna minskar påtagligt.

En annan teoretisk lösning är att inte göra några ytterligare besparingar utan att istället försöka öka intäkterna för att på så sätt kunna betala av de upparbetade negativa myndighetskapitalen. Om humaniora i allmänhet och humaniora på LiU i synnerhet var i en expansiv fas med ökande söktryck skulle en sådan strategi kunna ses som åtminstone en del av lösningen. Nu är emellertid situationen den motsatta – efterfrågan på humaniorautbildningar har minskat påtagligt under flera år och det finns i nuläget inget som pekar på att vi kan förvänta oss en påtaglig ökning i efterfrågan på de nu existerande utbildningarna inom humaniora. Från utredningens sida är vi därför oroliga för att åtminstone IKK som helhet har hamnat i ett läge där det stora upparbetade negativa myndighetskapitalet är så högt att incitamenten för att bedriva en långsiktigt ekonomiskt hållbar verksamhet eroderar.

Positiva aspekter att bygga vidare på

Det är emellertid långt ifrån alla verksamheter på IKK och ISAK som har bidragit till det gemensamma sammantagna negativa myndighetskapitalet. Våren 2018 hade till exempel sex av verksamheterna på IKK 18 miljoner kronor i positivt myndighetskapital. Engelska och svenska (i dess olika former) är exempel på verksamheter med relativt god efterfrågan på utbildningarna med goda ekonomiska resultat som följd. Å andra sidan var det ett dussintal verksamheter

som tillsammans hade drygt 56 miljoner kronor i upparbetat negativt myndighetskapital. Från utredningens sida upplever vi att det är oerhört viktigt att de verksamheter som fungerar bra och inte har ekonomiska problem får möjlighet att fortsätta att utvecklas och inte dras med i den negativa ekonomiska spiral som uppstår när institutioner som helhet tvingas spara. De ekonomiska problemen inom humaniora på LiU existerar således inte i lika stor omfattning inom alla verksamheter.

Det går naturligtvis att hitta exempel på där enskilda verksamheter eller för den delen LiU som helhet har fastnat i gamla handlingsmönster, men under de intervjuer som genomförts i den här utredningen har det framkommit att det finns en stor förståelse för att någon form av förändringar är nödvändiga. Det finns också erfarenheter av tvärvetenskapligt arbete på LiU, vilket också blivit tydligt i intervjuerna. Möjligheterna att arbeta och framförallt samarbeta tvärvetenskapligt förstärks dessutom av de samlade utbildningsmiljöerna på LiU. Visserligen är verksamheten fördelad på flera campus men på de campusen ligger de olika verksamheterna relativt nära varandra.

Under intervjuerna i den här utredningen har flera anställda uttryckt en önskan om mer samarbete över institutionsgränserna. Detta gäller inte minst i forskningen, men vi tror att den sortens ambitioner är minst lika viktig för utvecklingen av utbildningarna inom humaniora och samhällsvetenskap. Under intervjuerna har flera personer lyft tanken på någon form av plattform eller paraply som kan underlätta samarbeten över institutionsgränserna, vilket vi tror skulle vara ett bra initiativ och kommer att återkomma till senare i rapporten. Vi tror samtidigt att det är viktigt att understödja samarbeten mellan olika verksamheter genom att så långt som möjligt eliminera de trösklar och incitamentsstrukturer som försvårar för samarbeten, vilka ofta är kopplade till den administrativa organisationsstrukturen och då framförallt institutionsindelningen. Att till exempel inte utnyttja den bästa möjliga kompetensen inom en utbildning till följd av att den kompetensen finns på en annan institution är förödande för utbildningskvaliteten och attraktiviteten i utbildningarna och gagnar i det långa loppet ingen.

Fyra övergripande utmaningar

Sammanfattningsvis bedömer vi att LiU har att hantera fyra övergripande utmaningar som kräver direkta åtgärder relativt omgående.

1. De stora negativa myndighetskapitalen för vissa verksamheter måste hanteras – de utgör ett hinder i utvecklingen av främst humaniora men på sikt även för övrig verksamhet vid LiU.
2. Enskilda verksamheter som inte har egna ekonomiska problem utan istället bör ha goda utvecklingsmöjligheter bör frigöras och skyddas från

den negativa spiral som tenderar att uppstå när institutionens övergripande fokus är att spara.

3. Utvecklingsmöjligheterna för vissa verksamheter framstår som kraftigt begränsade och verksamheterna bör därför avvecklas.
4. Det finns ett behov av en institutionsindelning som skapar goda förutsättningar för samarbeten mellan olika ämnen, en tydlig ansvarsfördelning för övergripande ämnesområden samt kostnadseffektivitet i ledning och administration.

Arbetet med att utveckla humaniora och annan verksamhet på universitetet kommer att kräva ett långsiktigt arbete i nära dialog mellan de som formellt beslutar om verksamheten och de som i praktisk mening dagligen arbetar med densamma. Ovanstående fyra övergripande utmaningar är emellertid något som vi upplever att fakulteterna samt rektor och universitetsstyrelsen behöver hantera relativt omgående för att skapa goda förutsättningar för det fortsatta utvecklingsarbetet. Vi kommer att återkomma till de konkreta beslut som vi föreslår ska fattas. Först följer emellertid en beskrivning av de övergripande avvägningar och principer som vi anser bör vägleda det långsiktiga utvecklingsarbetet.

3 Övergripande avvägningar och principer

Mot bakgrund av problembeskrivningen ovan, men också de styrkor som universitetet har att bygga vidare på, har utredningen landat i följande övergripande avvägningar. Utredningens första övergripande uppgift, såsom uttryckt i de direktiv som framkommer i beslutet från rektor (Dnr LiU 2018-00478) är att kartlägga den pågående utbildnings- och forskningsverksamheten. Resultatet av det arbetet framkommer i beskrivningarna av ovan identifierade problem och styrkor i den nuvarande verksamheten. Som framgår ovan finns det utmaningar med stora negativa myndighetskapital inom vissa verksamheter där vissa verksamheter behöver avvecklas. Samtidigt finns det verksamheter som har goda förutsättningar att utvecklas men som nu riskerar att dras med i en negativ spiral med mycket sparande. Dessutom finns det ett behov av förändringar i institutionsstrukturen. Det finns också övergripande styrkor som LiU kan bygga vidare på i form av en samlad utbildningsmiljö, flera framgångsrika forskningsmiljöer, goda samarbetstraditioner inom universitetet samt en stor idériedom kring hur man kan utveckla inte minst forskningsverksamheten.

Strategisk profilering

Utredningens andra övergripande uppgift är att föreslå en övergripande strategisk profilering av humaniora inom LiU. Vi tror generellt sett att forskning utvecklas och definieras bäst av forskarna själva – det är de som har bäst överblick över det rådande forskningsläget och bäst ser behoven av och möjligheterna för ny forskning. Den här utredningen lägger därför störst vikt vid att skapa så goda organisatoriska förutsättningar som möjligt för forskare inom humaniora (och samhällsvetenskap) att bedriva relevant forskning. Av den anledningen förslår vi att det inrättas en paraplyorganisation för forskare i humaniora.

Det här förslaget innebär att några utbildningar, såväl inom program och fristående kurser, läggs ner. Utöver de specifika förslag på nedläggningar som preciseras senare tror vi att det kan finnas anledning att ytterligare se över utbildningsutbudet på framförallt Filosofisk fakultet och skapa ett ännu större utrymme för nya utbildningar. Utgångspunkten för tillskapandet av nya utbildningarna bör inte vara vilka utbildningar som vissa organisatoriska enheter behöver. Utgångspunkten bör heller inte vara vilka kunskaper, färdigheter och därmed utbildningar som anställda inom olika verksamheter anser behövas i samhället. Utgångspunkten bör istället vara vilken sorts utbildningar som efterfrågas av studenter.

I Ingemar Grandins utredning om nya kulturvetenskapliga utbildningsprogram (2018) framgår det att det verkar vara stor efterfrågan på utbildningar som

kombinerar humaniora och samhällsvetenskap. Vi tror att en framgångsfaktor för framtida utbildningar men också framtida forskning inom humaniora på LiU är breda samarbeten mellan olika ämnen. Det kan naturligtvis vara samarbeten mellan olika humanioraämnen, men det är minst lika viktigt att se potentialen i att kombinera humaniora och olika former av samhällsvetenskap men också att kombinera humaniora med såväl naturvetenskap, teknik och medicin. Ett större inslag av problemorienterade och tvärvetenskapliga utbildningar tror vi kan vara ett sätt att utveckla verksamheten.

Vi föreslår också att LiU utvecklar distanskurser i professionsspråk. Här finns en nisch där universitetet framgångsrik bör kunna profilera sig. Vi tror att det är många personer i Sverige som upplever ett behov av att komplettera sin redan existerande utbildning med bättre språkkunskaper med tydliga kopplingar till ett specifikt yrkesutövande. Istället för att som idag inrikta sig på studenter som läser språk på heltid inom ramen för fristående kurser eller olika utbildningsprogram (fackspråk) läggs således fokus på språkkurser för personer som redan har färdigställt sin utbildning och som ser ett behov av att förbättra de språkkunskaper som behövs inom en professionsinriktad miljö. För att skapa förutsättningar för redan yrkesverksamma att del av utbildningarna krävs det att merparten av kurserna bedrivs på distans. En långsiktig uppbyggnad av en sådan verksamhet förutsätter därför att den befintliga fackspråksverksamheten reformeras och utvecklas. Det kräver bland annat ett nytt pedagogiskt förhållningssätt som det tar tid att utveckla. Det här är således ett område dit universitet eller fakulteten behöver rikta strategiska ekonomiska satsningar för att understödja utvecklingen av en sådan verksamheten.

Riktade ekonomiska stöd

Utredningens tredje övergripande uppgift är att lämna förslag på hur riktade ekonomiska stöd till olika verksamheter kan hanteras. Det viktigaste och överlägset största ekonomiska åtagandet tror vi är att frigöra en rad olika väl fungerande verksamheter från den negativa sparspiral som idag präglar mycket av humanioraverksamheten på LiU. Därutöver tror vi att det kommer behövas resurser till att utveckla nya utbildningar och forskningsmiljöer, men också till att skapa nya organisatoriska förutsättningar. Generellt sett tror vi att det viktigaste universitetet och fakulteten kan göra för att skapa goda förutsättningar för en stark humanioraverksamhet är att skapa rätt förutsättningar för att verksamheten ska kunna stå på egna ben. Det finansiella stödet tror vi därför kommer bäst till hands om det i första hand används till att stödja utveckling snarare än kontinuerlig drift av verksamhet. Vi kommer senare att precisera konkreta exempel på hur vi anser att den sortens ekonomiska stöd behövs i det fortsatta arbetet med att skapa goda förutsättningar för att utveckla humaniora på LiU.

En ny institutionsindelning

Utredningens fjärde och avslutande övergripande uppgift är att föreslå en lämplig institutionsindelning, ”med övergripande idé för föreslagen institution/institutioner, samt vilka utbildningsämnen/forskningsområden som institutionen ska ansvara för.” Efter att ha samrått med rektor är det tydligt att det uppdraget inte bara innefattar en indelning för de verksamheter som har en tydlig humaniorakoppling utan att uppdraget innefattar all verksamhet med kopplingar till Filosofisk fakultet och Utbildningsvetenskap.

Parallellt med den här utredningen har det pågått en utredning om hur verksamheten inom Medicinsk fakultet ska organiseras i olika institutioner. En förutsättning för den utredningen har varit att avdelningen för Omvårdnad på ISV och avdelningen för Omvårdnad på IMH bilda en gemensam avdelning för Omvårdnad och att avdelningen för Arbetsterapi ska tillhöra samma institution som den gemensamma avdelningen för Omvårdnad. Två enheter på ISV på Campus Norrköping, Omvårdnad och Arbetsterapi, föreslås således organisatoriskt flyttas över till en nybildad institution inom Medicinsk fakultet. De två avdelningarna kommer fortfarande ha sin geografiska hemvist på Campus Norrköping men kommer organisatoriskt att tillhöra en institution som spänner över såväl Campus Norrköping som Campus US. Det här innebär att en tredjedel av ISV:s nuvarande verksamhet kommer att flyttas över till en annan institution.

I det sammanhanget är det viktigt att poängtera att den här utredningen primärt har fokuserat på humanioraverksamheten på LiU. Utredningen har till exempel inte utvärderat söktrycken och de ekonomiska balanserna för annan verksamhet lika ingående som för humanioraverksamheten. Det gäller inte minst den samhällsvetenskapliga verksamheten som finns utanför IKK och ISAK. Rent konkret har det fått till följd att verksamheten i ASC (Åldrande och social förändring) på ISV inte kommer att inkluderas i det förslag till institutionsindelning som presenteras i rapporten, vilket vi kommer att precisera och motivera ytterligare senare i rapporten.

Vi har provat fem övergripande tankebilder för hur verksamheten kan fördelas på olika institutioner.

Behålla nuvarande institutionsindelning

Det här alternativet skulle kortsiktigt innebära minst arbete. Vi skulle då emellertid få tre institutioner som förmodligen skulle bli för små för att kunna upprätthålla en rimlig kostnadseffektivitet i lednings- och administrationsarbetet, vilket i sin tur riskerar att driva upp institutionernas egna OH-påslag. ISAK med sina 65 anställda är redan idag för litet (och har det högsta OH-påslaget), IKK kommer att bli för litet om delar av verksamheten kommer att avvecklas och ISV börjar också att bli väl små när en tredjedel av verksamheten flyttas över till en

annan institution. Att behålla nuvarande institutionsindelning upplever vi därför inte vara ett realistiskt alternativ.

Slå samman IKK och ISAK

Det här skulle skapa en institution som domineras av humaniora. Vi ser dock några betydande nackdelar med det alternativet. För det första framhäver den här utredningen behovet av att identifiera samarbeten mellan olika ämnen inom både humaniora och samhällsvetenskap. Att isolera merparten av humanioraverksamheten i en institution går emot den grundidén. Därutöver skulle en sådan institution fortfarande att bli i minsta laget samtidigt som även ISV står kvar med en för liten verksamhet.

Två geografiskt baserade institutioner

Ett tredje alternativ är att slå samman de delar av ISAK som är placerade på Campus Norrköping (cirka 45 personer) med de kvarvarande delarna av ISV. Det skulle skapa en institution som är något mindre än vad ISV är idag. Samtidigt skulle man kunna slå samman ISAK:s verksamhet på Campus Valla med de kvarvarande delarna av IKK. En sådan Valla-institution skulle emellertid bli i minsta laget och det är svårt att hitta någon annan verksamhet på Valla skulle kunna tillföras för att på så sätt få upp storleken för en sådan institution.

Det främsta argumentet mot en sådan här lösning är emellertid att institutionsindelningen bör utgå ifrån ämnesmässig tillhörighet snarare än geografi. Det finns naturligtvis praktiska utmaningar med så kallade tvåcampusinstitutioner där till exempel institutionsledningen behöver vara tillgänglig på två olika orter. Mycket av kontakterna mellan institutionsledningen och de anställda kan dock hanteras genom e-post och telefon samt genom att institutionsledningen är fysiskt närvarande på respektive campus vid olika veckodagar. Att verka som en tvåcampusinstitution handlar mycket om att skapa bra rutiner för olika kommunikationsflöden. Det geografiska avståndet mellan de båda campusen, knappt fem mil, är dessutom betydligt mindre än för flera institutioner vid andra lärosäten såsom Uppsala universitet och Mittuniversitet.

En sammanslagning av ISV, IKK och ISAK

Med en sammanslagning av de kvarvarande verksamheterna på ISV, samt ISAK och IKK skulle volymen bli tillräckligt stor för att man ska kunna upprätthålla en bra kostnadseffektivitet i lednings- och administrationsarbetet. En sådan institution skulle dessutom skapa bättre förutsättningar för den sortens breda samarbeten mellan olika ämnen som vi efterfrågar i den här utredningen. Frågan är dock om det skulle vara rätt ämnen som skulle ges bättre möjligheter att samarbeta och om vi får en tydlig ämnesmässig ansvarsfördelning. Vi tror inte det, varvid vi föreslår en ännu större förändring.

En institutionsindelning med tydliga ämnesmässiga ansvarsområden

Vi gör således bedömningen att det behövs ett rejält omtag om institutionsindelningen – det är inte långsiktigt försvarbart att lappa och laga i den nuvarande indelningen. Vi tycker att det viktigt att det med en ny institutionsindelning skapas bättre organisatoriska förutsättningar för samarbeten mellan ämnen. Samtidigt ser vi ett stort behov av att tydliggöra den övergripande ansvarsfördelningen för olika ämnen. Därav måste man lyfta blicken och även beakta den verksamhet som finns på andra institutioner än ISV, IKK och ISAK.

Vi föreslår därför en institutionsindelning där verksamheterna inom ekonomi, beteendevetenskap, samhällsvetenskap och humaniora samt den på Tema fördelas på fyra olika institutioner med tydliga övergripande ämnesrelaterade ansvarsområden:

- En institution med **ekonomi**, vars verksamhet är en del av den nuvarande Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling. Institutionen kommer att ha cirka 450 anställda varav en stor andel är knutna till andra verksamheter än de inom ekonomi.
- En institution för **beteendevetenskap**, vilket är detsamma som den nuvarande Institutionen för beteendevetenskap och lärande med några tillägg. Den här institutionen kommer att utföra mycket av verksamheten i lärarutbildningen för de lägre årskurserna. Institutionen kommer att ha cirka 280 anställda.
- En institution för **samhällsvetenskap och humaniora**, vilket blir en ny institution. Den här institutionen kommer att utföra mycket av verksamheten i ämneslärarutbildningen. Den här institutionen har också i uppdrag att skapa och förvalta en samarbetsplattform för all humanioraverksamhet på LiU. Institutionen kommer att ha cirka 260 anställda.
- En institution för **Tema**, vilket i princip är detsamma som den nuvarande Institutionen för Tema. Institutionen kommer att ha cirka 160 anställda.

En tydligare ansvarsfördelning för lärarutbildningarna

Mycket av humanioraverksamheten på LiU beställs och resurssätts av medel från Utbildningsvetenskap. Mot bakgrund av den stora lärarbristen i Sverige tror vi att lärarutbildningarna kommer att bli alltmer betydelsefulla. En väl fungerande lärarutbildning kommer således att vara viktig för utvecklingen av humaniora men också många andra verksamheter på Linköpings universitet. Det formella övergripande ansvaret för ämneslärarutbildningen ligger på Utbildningsvetenskap men det praktiska utförandet av utbildningen sker ute på olika institutioner och där tror vi att planeringen och utvecklingen av den verksamheten blir starkare om större delar av den hamnar under samma organisatoriska paraply. Idag är till exempel verksamheten för lärarutbildningen till årskurserna F-3 uppdelad på två institutioner, detta trots att utbildningen förväntas vara exakt densamma. Vi tror

att de långsiktiga organisatoriska förutsättningarna för utvecklingen av inte bara F-3 utan all lärarutbildning mot förskola, fritidshem och grundskolans lägre årskurser (upp till årkurs 6) förstärks om verksamheten är samlad inom samma institution – att det är verksamhetens innehåll snarare än geografiska placering som utgör den organisatoriska grunden för verksamheten.

I figur 3 och 4 tidigare i rapporten framgår det att engelska, svenska och de samhällsorienterade ämnena är störst inom ämneslärarutbildningen. Vi tror att även de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna för ämneslärarutbildningen skulle gynnas av att de ämnena finns samlade i en och samma institution (men då inte samma institution som den för lärarutbildningen upp till årskurs 6). Att samla större delen av verksamheten riktad mot de yngre årskurserna i en institution och större delen av ämneslärarutbildningen i en annan skulle kunna ses som ett steg tillbaka mot en traditionell lärarhögskola. Här är det emellertid viktigt att poängtera att det inom de här två institutionerna kommer att bedrivas mycket annan verksamhet som inte är en del av lärarutbildningen. Den ämnesrelaterade vetenskapliga kompetensen inom institutionerna bygger på väldigt mycket mer verksamhet än den som har direkta kopplingar till lärarutbildningen. Förutsättningarna för till exempel de samhällsorienterade ämnena att samarbeta och bedriva problemorienterad tvärvetenskaplig forskning även utan direkt koppling till lärarutbildningen borde även de långsiktigt bli bättre om de är placerade i samma institution.

Verksamheter som inte bör lyftas in i de framtida institutionerna

En del av uppgiften med att föreslå en ny institutionsindelning är att identifiera eventuella verksamheter som inte bedöms vara ekonomiskt bärkraftiga och därmed bör avvecklas. Det är viktigt att institutionerna kan fokusera på att utveckla sina verksamheter snarare än att hantera stora ekonomiska obalanser. I det sammanhanget är det viktigt att poängtera att det inte spelar någon roll om en verksamhet klassificeras som humaniora eller inte. All verksamhet – alla enheter som ska *flyttas* till någon av ovanstående fem institutioner – måste ha tillräckligt stora utvecklingsmöjligheter och därmed bedömas långsiktigt bärkraftiga. I det avseendet har vi gjort en samlad bedömning av vilka verksamheter som *inte* bör flyttas in i en ny institution baserat på följande fem kriterier:

1. **Den ekonomiska situationen** för en verksamhet är således viktig. Det betyder emellertid inte att all verksamhet som placeras i en ny eller redan existerande institution måste ha ett positivt balanserat myndighetskapital. Däremot är det viktigt att det eventuella negativa balanserade myndighetskapitalet för en specifik enhet inte är större än att det finns långsiktiga förutsättningar för verksamheten/enheten att betala tillbaka sina negativa myndighetskapital.

2. **Söktrycket till utbildningar** och därmed det antal studenter som startar och genomför en utbildning påverkar förutsättningarna för att betala av eventuella negativa myndighetskapital.
3. **Storleken på verksamheten** påverkar också förutsättningarna för att betala tillbaka de negativa myndighetskapitalen – det är svårt för en liten verksamhet med bara några få anställda att betala av ett stort negativt myndighetskapital. Dessutom påverkar storleken på verksamheten hur sårbar verksamheten blir, men också förutsättningarna för det kontinuerliga vetenskapliga arbetet i till exempel interna seminarier.
4. **Den formella kompetensen** hos personalen är viktig på ett universitet – att verksamheten vilar på en tydlig vetenskaplig grund där till exempel flertalet av de som undervisar är disputerade.
5. **Interberoenden** där vissa ämnen är viktiga för att andra ämnen inom samhällskunskap och humaniora men också för att fakulteterna och universitetet som helhet ska kunna utvecklas på ett positivt sätt. Detta gäller inte minst inom so-ämnena på ämneslärarutbildningen.

Här är det viktigt att poängtera att det är en sammanvägd avvägning av alla fem kriterier som ligger till grund för de enskilda bedömningar som presenteras senare i rapporten.

Principer för utvecklingen av verksamheten

Universitetet och inte minst Filosofiska fakulteten samt Utbildningsvetenskap behöver således arbeta långsiktigt med att reformera och utveckla humanioraverksamheten men också den samhällsvetenskapliga verksamheten på LiU. Den utvecklingen bör vägledas av följande övergripande principer:

- Verksamheten måste vara **långsiktigt hållbar** i flera avseenden. Verksamheten måste vila på en stabil vetenskaplig grund med en tydlig forskningsanknytning, vilket bland annat förutsätter en hög andel disputerad personal i verksamheten. Därutöver måste verksamheten vara ekonomiskt hållbar där forskningen attraherar externa medel och där utbildningen attraherar många studenter.
- En tydlig **profilering** av stora delar av verksamheten tror vi kommer att vara nödvändigt för att vi ska kunna upprätthålla en stark forskning och attraktiva utbildningar. Forskare och studenter ska i första hand söka sig hit för att bli en del av en verksamhet som särskiljer sig på ett positivt sätt från det allmänna utbudet på högre utbildning.
- En tydlig **arbetslivskoppling** är något som efterfrågas av studenter och således utgör en förutsättning för att attrahera studenter till våra utbildningar. En tydlig koppling till företag och organisationer i det omgivande samhället är också viktigt i arbetet med att identifiera forskningsprojekt med goda förutsättningar att attrahera externa

forskningsmedel. Verksamheten ska således bidra till den kunskapsutveckling som krävs för att hantera samhällets utmaningar både lokalt och globalt.

- En **integrerad verksamhet** skapar förutsättningar för utbildningsprogram med tydlig arbetslivskoppling men också för en problemorienterad forskning. Vi tror att mycket av verksamheten på LiU skulle stärkas av mer samarbeten mellan olika ämnen. Det är inte bara humanioraverksamheten som skulle stärkas av en sådan integration – verksamheten inom teknik, medicin, naturvetenskap och samhällsvetenskap kan bli ännu starkare genom att på olika sätt samarbeta med humaniora.
- Ett större utbud av **distansutbildningar** där det ges möjlighet att fortsätta det livslånga lärandet samt komplettera sedan tidigare förvärvade kunskaper tror vi kommer att bli viktigt inte minst för humanioraverksamheten på LiU.

4 Förslag på initiala beslut

Arbetet med att identifiera och utveckla en hållbar, profilerad och integrerad verksamhet med tydlig arbetslivskoppling kräver många beslut. Universitetet och framförallt fakulteterna samt de framtida institutionerna behöver fatta en rad olika beslut kring olika former av finansiering och organisering av verksamheten över en lång tid framöver. Nedan identifierar vi flera konkreta beslut med tillhörande kommentarer som universitetsstyrelse, rektor, fakultetsstyrelse och dekan bör fatta under det närmaste halvåret för att påbörja arbetet med att reformera och utveckla verksamheten. De här besluten syftar primärt till att identifiera vilka verksamheter som ett sådant utvecklingsarbete ska bygga på samt hur de verksamheterna ska organiseras i en ny institutionsindelning. De här besluten lägger således primärt en robust grund att bygga vidare på.

Bildandet av en ny institution

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att ISV, IKK och ISAK upplöses och avslutas som organisatoriska enheter halvårsskiftet 2019.

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om bildandet av en ny institution med inriktning mot humaniora och samhällsvetenskap med start den 1 juli 2019.

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att överflytta följande verksamheter och balanser till den nya institutionen:

	Nr	Nuvarande institution	Ekonomisk balans dec-17
Fackspråk	14037	IEI	+198 000
Statsvetenskap	14035, 14039	IEI	+1 723 000
Centrum för kommunstrategiska studier	34007-34008	ISAK	+4 560 000*
Historia	34001-34003	ISAK	-876 000*
Medie- och kommunikationsvetenskap	34004	ISAK	-323 000*
Kultur samhälle mediegestaltning	34009	ISAK	+983 000*
Tema Q Kultur och samhälle	34005-34006	ISAK	+1 216 000*

ISAK Gemensamt	34GEM	ISAK	-6 711 000*
Geografi	35022	Tema	+909 000
Religion	36014	IKK	-2 875 000
Konstvetenskap	36018-36019	IKK	+3 090 000
Filosofi och Centrum för tillämpad etik	36006, 36013, 36015, 36017, 36040	IKK	-470 000
Nordic culture och estetiska ämnen	36008	IKK	-2 638 000
Engelska	36027	IKK	+2 600 000
Litteraturvetenskap	36023	IKK	-822 000
Svenska, flerspråkighet (SFK)	36020, 36021, 36024, 36039	IKK	+1 090 000
Svenska för utländska studenter (SVUS)	36022	IKK	+4 349 000
SOL Pedagogiskt arbete	36025	IKK	+1 809 000
Språk och litteratur (SOL)	36031-36038	IKK	-11 680 000
IKK Gemensamt	36GEM	IKK	+1 592 000
Institutet för forskning om migration, etnicitet och samhälle (REMESO)	48025-48028	ISV	+13 270 000
Socialt arbete	48007-48010	ISV	+6 615 000
ISV Gemensamt	48GEM	ISV	-1 254 000
Totalt			+16 737 000

*Det finns en del oklarheter och frågetecken kring den exakta fördelningen av de ekonomiska balanserna inom ISAK

Kommentar

Verksamheterna tar med sig sitt upparbetade positiva eller negativa myndighetskapital in i den nya institutionen. Det är således inte aktuellt med någon skuldavskrivning för de här verksamheterna utan alla verksamheter bedöms ha tillräckligt goda förutsättningar att betala av det eventuella negativa myndighetskapital som de tar med sig in i den nya institutionen. Det framstår emellertid som osannolikt att verksamheten inom Språk och litteratur (SOL) kommer att kunna betala tillbaka hela sitt stora negativa myndighetskapital (11, 7

miljoner) inom en överskådlig framtid. Det finns dock så starka forskningsmässiga interberoenden kopplade till SOL att konsekvenserna av att avveckla verksamheten skulle bli alltför stora för flera andra verksamheter som är viktiga inte minst för ämneslärarutbildningen.

Hantering av balanserna för verksamhetsstödet i ISV, IKK och ISAK fördelas på de institutioner dit enheter flyttar baserat på enhetens storlekandel (omsättning) i den gamla institutionen. Eftersom enheterna fackspråk och Statsvetenskap utgör en väldigt liten andel av IEI, 2,9 respektive 3,7 procent av antalet anställda, kommer det inte att göras någon justering av verksamhetsstödet för IEI. Detsamma gäller geografisk andel av verksamhetsstödet på Tema. De som är knutna till geografi utgör 1,8 procent av alla anställda på Tema.

Den balans som en enhet tar med sig från den ekonomiska avvecklingen av verksamhetsstödet från sin tidigare institution motsvarar andelen av den institutionens sammantagna omsättning. Hela balansen för ISAK:s verksamhetsstöd kommer att överföras till den nya institutionen eftersom all verksamhet på ISAK föreslås föras över till den nya institutionen. Under arbetet med den här utredningen har det väckts en del frågetecken kring storleken på den ekonomiska balansen för ISAK:s gemensamma verksamhetsstöd. De här oklarheterna innefattar även potentiellt verksamheten inom Historia. De frågetecken som finns kring fördelningen av de ekonomiska balanserna inom ISAK bör rätas ut i helårsbokslutet för 2018. Historia har som ett so-ämne i ämneslärarutbildningen starka interberoenden – de övriga so-ämnena behöver historia. Med en så stor andel av studenterna på ämneslärarutbildningen bör historia dessutom ha förutsättningar att långsiktigt betala av sin förmodade negativa balans.

Institutionen kommer således att finnas på två campus där verksamhetens och då framförallt utbildningarnas placeringar kommer att vara avgörande för vilket campus som de anställda är placerade på. Vi gör därmed bedömningen att det flesta, åtminstone till en början, kommer att vara kvar på samma campus som de är idag. Däremot ser vi gärna att den nya institutionens verksamhet placeras så nära varandra som möjligt på respektive campus. Detaljer kring när och hur en eventuell flytt av anställda ska ske måste utredas och beslutas av de som arbetar på lokalfrågor på LiU i samråd med berörd verksamhet. Prefektens placering föreslås vara i Norrköping, men kommer att behöva verka på båda campusen. Sammantaget kommer institutionen att ha cirka 260 anställda varav ungefär hälften kommer att vara placerade på Campus Valla och den andra hälften på Campus Norrköping. På längre sikt bör verksamhetens förutsättningar att utvecklas, bland annat i relation till andra enheter, styra den geografiska placeringen på respektive campus.

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att ytterligare enheter/verksamheter inte flyttas till den nya institutionen om de inte har en ekonomi i balans.

Kommentar

Det är viktigt att den nya institutionen får möjlighet att stata sin verksamhet utan en tung ryggsäck i form av stora ekonomiska obalanser.

Vi föreslår att Filosofisk fakultet ger den nya institutionen i uppdrag att bilda och förvalta en samarbetsplattform för all humanioraforskning på LiU.

Kommentar

Flera forskare har påvisat behovet av en sådan här plattform och vi anser att det vore bra för den långsiktiga utvecklingen av humanioraforskningen på LiU. För att utveckla men också förvalta en sådan plattform behövs det riktade ekonomiska stöd.

Överföring av verksamheter till IBL

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att överflytta följande verksamheter och balanser till IBL:

	Nr	Nuvarande institution	Ekonomisk balans dec-17
Estetiskt tema: Drama + Idrott & hälsa	36012	IKK	+5 162 000
Lärande, estetik, naturvetenskap	48013-48016	ISV	-7 580 000
ISV Gemensamt	48GEM	ISV	-1 210 000
Totalt			-3 269 000

Kommentar

Med införlivandet av LEN blir IBL en tvåcampusinstitution. Långsiktigt tror vi emellertid att planeringen och administrationen inom lärarutbildningen F-3, men också övrig verksamhet inom lärarutbildningen med inriktning mot de yngre åldrarna, vinner på att vara samlade under samma organisatoriska paraply. Sammantaget kommer antalet anställda på IBL öka från 220 till ungefär 280 anställda.

Verksamhet som avvecklas i en ny tillfällig institution

Vi föreslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att bilda en ny tillfällig institution och att överflytta följande verksamheter och balanser till den institutionen.

	Nr	Nuvarande institution	Ekonomisk balans dec-17
Utomhuspedagogik	36005	IKK	-9 704 000
Socialantropologi	36016	IKK	-6 250 000
Slöjd	26009-36010	IKK	-12 033 000
Moderna språk	36026-36030	IKK	-14 590 000
IKK Gemensamt	36GEM	IKK	+ 1 592 000
Totalt			-34 735 000

Kommentar

Den nya tillfälliga institutionen föreslås således vara kvar som formell institution för de här fyra verksamheterna med det specifika uppdraget att avveckla verksamheterna. Preliminärt tror vi att det är möjligt att avveckla hela den här verksamheten inom ungefär tre år efter sista antagningen på utbildningsprogrammen. Delar av verksamheten bör dock kunna avvecklas innan dess. På institutionen kommer det att finnas en prefekt och en administrativ samordnare som bland annat ansvarar för ekonomi och personal. Prefekten och den administrativa samordnaren har som övergripande uppgift att avveckla snarare än att utveckla verksamheten. Den administrativa samordnaren ska ha stark HR-kompetens. Institutionen föreslås att få administrativt stöd från universitetsförvaltningen eller en av universitetsförvaltningen identifierad organisation.

När verksamheterna inom de moderna språken, slöjd, socialantropologi och utomhuspedagogik (den del som idag är på IKK) är avslutade kommer institutionen att upphöra att existera. Då förflyttas ansvaret för de kvarvarande ekonomiska obalanserna i den här institutionen till universitetsförvaltningen. Att frigöra de verksamheter som flyttas från IKK till den nya institutionen för humaniora och samhällsvetenskap ifrån de här negativa ekonomiska obalanserna som, via den här tillfälliga institutionen, hamnar hos universitetsförvaltningen tror vi kommer att vara den viktigaste strategiska satsningen i arbetet med att utveckla humaniora på LiU. Det kommer förmodligen även att krävas extra ekonomiska

resurser till att avveckla verksamheten i den här tillfälliga institutionen på ett bra sätt.

Vi föreslår att styrelsen för Filosofisk fakultet fattar beslut om att avbryta antagningen till och därefter avveckla kandidatprogrammet i Slöjd, hantverk och formgivning.

Vi föreslår att styrelsen för Utbildningsvetenskap fattar beslut om att avbryta antagningen till och därefter avveckla ingångarna till följande ämnen i ämneslärarutbildningen:

- Franska (7-9, Gy)
- Spanska (7-9, Gy)
- Textilslöjd (7-9)
- Trä- och metallslöjd (7-9)
- Tyska (7-9, Gy)

Vi föreslår att styrelsen för Filosofisk fakultet fattar beslut om att avbryta antagningen till och därefter avveckla följande huvudområden:

- Franska
- Socialantropologi
- Spanska
- Tyska

Vi föreslår att styrelsen för Filosofisk fakultet fattar beslut om att avbryta antagningen till och därefter avveckla alla fristående kurser kopplade till de verksamheter som överförs till den nya tillfälliga institutionen.

Kommentar

Studenter på påbörjade utbildningar ska ges möjlighet att färdigställa den utbildning de har blivit antagna till. Universitet bör också hitta samarbeten med andra lärosäten som möjliggör för studenter som till exempel gjort studieuppehåll att avsluta sina studier vid annat lärosäte.

Moderna språk (franska, spanska och tyska) har under lång tid brottats med stora ekonomiska problem, inte minst till följd av kraftigt minskande söktryck. Verksamheten har ett upparbetat negativt myndighetskapital på knappt 15 miljoner kronor. Med tanke på det låga och dessutom minskande söktrycket för de moderna språken på LiU (men också i Sverige som helhet) är det väldigt svårt att se hur den här verksamheten ska kunna betala tillbaka det stora negativa myndighetskapitalet. Under de senaste åren har verksamheten slimmats så långt som det har upplevts möjligt och har nu utgifter på ungefär 9 miljoner kronor per år. De inkomster som kommer från helårsstudenter och helårsprestationer täcker

ungefär hälften av dessa kostnader. Universitetet central och fakulteten har gett extra bidrag till verksamheten på ungefär 4,5 miljoner kronor per år. Moderna språk utgör inget ingångsämne på ämneslärarprogrammet. Av de studenter som påbörjat ämneslärarprogrammet sedan 2011 är det 5 studenter som har franska, 5 som har spanska och 3 som har tyska som ett ämne i sin examen. De flesta studenter på ämneslärarprogrammet som läser något av de moderna språken läser engelska som förstaämne. Det eventuella interberoende som är kopplat till de moderna språken är därmed främst kopplat till engelska. Eftersom antalet studenter som väljer ett modernt språk som andra ämne har minskat stadigt under en längre tid, samtidigt som verksamheten inom engelska bedöms vara relativt stark, gör vi bedömningen att en sådan här reform inte skulle få alltför stora negativa konsekvenser.

Slöjd har också brottats med ekonomiska problem under en lång tid – vid helårsbokslutet 2017 hade verksamheten ett balanserat ekonomiskt kapital på minus 12 miljoner kronor. Utbildningen inom såväl ämneslärarprogrammet och kandidatprogrammet har tidigare haft relativt höga söktryck, men under senare år har söktrycken och därmed antalet studenter minskat kraftigt. Av de studenter som påbörjat ämneslärarprogrammet sedan 2011 är det 5 studenter som har textilslöjd och 3 som har trä- och metallslöjd som ett ämne i sin examen. En viktig aspekt av de ekonomiska utmaningarna är kostnaderna för de speciallokaler som behövs i utbildningen, vilka blir allt svårare att täcka när antalet studenter i utbildningen minskar. Ett annat stort problem är att verksamheten har en mycket svag forskningsanknytning där mer än 90 procent av medarbetarna inte är disputerade. Att försöka vända utvecklingen med minskande söktryck för att på så sätt möjliggöra att man kan betala av sitt stora negativa myndighetskapital och då samtidigt rekrytera disputerad personal för att höja den vetenskapliga förankringen upplever vi vara en i det närmaste omöjlig uppgift. Vi föreslår därför att verksamheten avvecklas när åtagandena inom ämneslärarutbildningen och kandidatprogrammet är färdigställda. Mot bakgrund av antalet studenter som söker sig till slöjdämnen har minskat stadigt tror vi att en sådan här förändring inte utgör ett stort hot mot andra ämnen inom ämneslärarprogrammet.

Socialantropologi är en liten verksamhet på IKK. Enheten har ett upparbetat negativt myndighetskapital på drygt 6 miljoner kronor. I nuläget är det i praktiken bara en heltidsanställd inom socialantropologin på IKK och förutsättningarna för att det stora negativa myndighetskapitalet ska kunna betalas tillbaka med en så begränsad verksamheten är i det närmast obefintlig. Precis som i fallet med många andra ämnen på LiU är lärare och forskare inom det här ämnet utspridda inom många olika verksamheter på LiU, men vi tror inte att det är möjligt att flytta de personerna från sina nuvarande institutioner för att istället placera dem i en verksamhet med ett stort negativt myndighetskapital.

Utomhuspedagogiken på IKK är precis som socialantropologi en liten verksamhet på IKK med ett stort negativt balanserat kapital. Verksamheten har

minskat i omfattning under de senaste åren bland annat till följd av att stora delar av verksamheten har flyttats till en annan institution. Förutsättningen för att betala tillbaka det negativa myndighetskapitalet på knappt 10 miljoner kronor framstår därför som i det närmaste obefintlig. Det finns heller inga starka interberoenden kopplade till den här verksamheten. Vi vill betona att det här bara omfattar den utomhuspedagogik som finns på IKK och inte på andra delar av universitetet.

Övrigt

Musik vid LiU

Vi förslår att universitetsstyrelsen fattar beslut om att överföra verksamheten och den ekonomiska balansen för Musik vid LiU (Bokföringsnummer 36004, 36011) från IKK till Universitetsförvaltningen.

Kommentar

Den här verksamheten utgör ingen traditionell vetenskaplig verksamhet. Vi gör snarare bedömningen att den utgör en understödjande verksamhet som visserligen är av estetisk karaktär men som till största delen saknar traditionella vetenskapliga inslag. Vi upplever därför att det naturliga är att placera den här verksamheten inom Universitetsförvaltningen där övrig understödjande verksamhet är placerad.

ASC: Åldrande och social förändring

ASC (Åldrande och social förändring) är en verksamhet som kräver en särskild kommentar. Som noterats tidigare i den här rapporten utgör det här en verksamhet som vare sig är humaniora eller är placerad på IKK eller ISAK. Vi har därför inte granskat ASC lika utförligt som verksamheten inom till exempel IKK och ISAK. Verksamheten har brottats med stora ekonomiska problem och besitter ett negativt myndighetskapital på drygt 12 miljoner kronor. Det finns dessutom inga stora interberoenden kopplade till exempelvis lärarutbildningen. Vi bedömer att vi formellt inte kan föreslå att verksamheten avvecklas utan anser att förutsättningarna för en placering av ASC i någon av de befintliga institutionerna efter halvårsskiftet 2019 bör utredas. Vi tror dock att en placering av ASC i någon av de institutionerna förutsätter att de ekonomiska problemen är åtgärdade. Denna typ av diskussioner pågår redan.

Bilaga 1 Övergripande förändringar i institutionsstrukturen

